

МИХАЙЛО СІРИЙ – ОСТАННІЙ «ПРОРОКУВАЧ ПСАЛТИРЯ» НА ПРЯШІВЩИНІ

Надія Вархол

УДК 291.32:264.13(437.67)

У статті йдеться про особливі здібності окремих людей ворожити з принагідно відкритого Псалтиря, а саме — передбачати майбутнє. Наводяться конкретні факти подібних пророкувань, що їх практикував відомий на Пряшівщині «відкривач Псалтиря» Михайло Сірий.

Ключові слова: Псалтир, ворожіння, пророкувати, Михайло Сірий.

The question in the article is a particular aptitude for fortune-telling opportunely open Psalter, namely - to foresee the future. The concrete examples of such foretelling practiced by Mykhailo Siryi, a famous on Priashivshchyna «opener of Psalter», are given.

Keywords: Psalter, fortune-telling, foretell, Mykhailo Siryi.

Зі здібностями віщувати з Псалтиря людина нібито народжувалася на світ, «*бо то не каждый знат Псалтир отворяти а читати*», як кажуть у народі. На Пряшівщині ворожіння з принагідно відкритого Псалтиря проводив Михайло Сірий («Сірик») із с. Владича Стропківського округу: «*Старый Сірик знав Псалтирь отворяти а читати*», «*Выпозерав якыси букви у Псалтирю, яку букву складав — і так было, такой як віщух був*», «*Сірик з Владича вычитал Псалтирь, де ся му отворил Псалтирь — там вычитал, выкладал, нашто тото падат*», «*У Владичу*

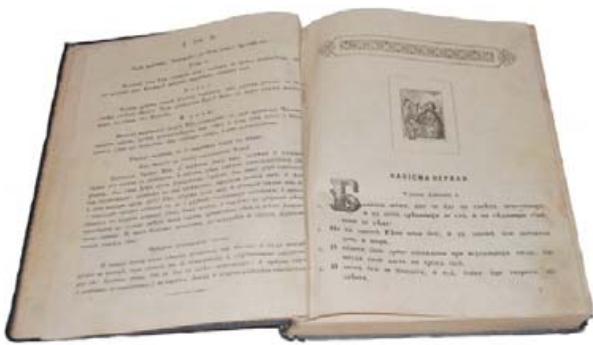
Пророкувач Псалтиря Михайло Сірий з донькою та внуком. с. Владича. 1967

Сірик знав Псалтирь отворяти». Про популярність ворожіння із Псалтиря свідчить той факт, що воно трапляється і в демонологічних оповідях. Так, в одному автентичному запису мова йде про жінку, яка «*ходила отворяти Псалтирь, та ся указало*», що її чоловіка «*прилігає*» уві сні нечиста сила — «*нецях*».

Псалтир — це Книга Псалмів, одна з книг Святого Письма. В Україні Псалтирем століттями користувалися як підручником, читали з нього над покійником та над хворою людиною, а з так званого гадательного тексту віщували, причому до кожного псалма було пояснення, як треба діяти за певних обставин. Українці Східної Словаччини так само послуговувалися Книгою Псалмів у похоронній обрядовості — увечері приходили односельчани на «*свічиня*»¹ і залишалися там на всю ніч. Старші за віком люди нічний час проводили за розмовами про різні пригоди, чоловіки, за звичаєм, грали в карти, молодь «*лопаткувала са*», тобто виконувала архаїчні ігри біля покійника, а дяк читав Псалтир. Тільки треба було добре прочитати текст, бо коли читач помилявся, то мертвець нібито вставав із труни й запитував: «*Шо ти хочеш ізо мнов?*». Якщо хто-небудь намагався читати заборонені псалми в Псалтирі не над померлим, а з якоїсь іншої нагоди, то прикликав на себе нечисту силу аж із сьомої країни, яка так само запитувала даної особи, чого вона від неї хоче. Коли в неї не було ніяких претензій, то змушена була «*розчитити назад*» Псалтир, тобто прочитати цей текст у зворотному напрямку. Крім того, за народними уявленнями, читання відповідних текстів із Псалтиря допомагало позбавитися маленького зловредного чортика.

Михайло Сірий (1877–1971) був відомим і популярним відкривачем та пророкувачем Псалтиря на всю околицю. З принагідно відкритої Книги Псалмів він умів передбача-

ти майбутнє, за що його названо «*отваряч Псалтиря*», чи «*віщух Сірик*», «*ворожыль з Владича*». Інформація М. Сірого спиралася передусім на передання змісту Псалтиря після його принагідного відкриття, яке полягало в тому, що пойменована особа пальцем тицьнула корінця книги, і саме на тому місці М. Сірий її відкрив, читаючи з перших трьох рядків у лівому верхньому ріжку книги. Псалтир відкривав тричі, причому за кожним разом намагався тлумачити (висвітлювати, пояснювати) вичитаний текст, насамперед повідомляв окремих осіб про їхні захворювання, які спричинювали різні заклинання, «*підляття*», «*підкинуття*», «*поробляння*» і т. п. Він натякнув одній людині, що під хатнім порогом, воотами... в неї

**Псалтир (Львів, 1901). З фондів Музею української культури у Свиднику.
Світлина Л. Пушкаря**

закопане «*поробениско*», або воно зашите в перині, що й підтвердилося, коли там дійсно віднайшли між пір'ям гусячий дзьоб. Надавав ще відомості про загублену худобу й іншу домашню тварину. Із цієї Книги Псалмів М. Сірий вичитав, хто видоїв у чужих корів молоко та котра селянка є місцевою відьмою. У такому випадку він наказував жінкам, що при появі жаби перед стаєнними дверима необхідно відрубати їй лапу, оскільки йдеться про справжню «*босорку*», яка опісля, напевно, їх відвідає. М. Сірий дотримувався поширеного в народі уявлення про переміну відьом у жаб, бо в такій подобі легше дібратися в стайню та нашкодити дійним коровам. Нижньоверлишанинові, який після втрати коров'ячого

молока прийшов до с. Владича, «*ворожыль отворил книжку Псалтир*» і пророчив з вичитаного: «*Вам пошкодила єдна особа, але то зробите так, як я вам повім. В ночных годинах підете до єй стайні о дванастиї години, зоберете ножык, а три раз на єй порожі зріжете, зріжете з єй порогу, а будете гварити: "Беру сі пожыток ², але лем свій шыток ³!", але не сміте шя озерати дозяду*». Після виконаної дії корова почала давати молоко. Дівчатам і молодим жінкам М. Сірий радив у справах кохання, окраденим повідомляв інформацію про злодіїв тощо. За ворожіння та поради люди, які приходили від Бардієва, Свидника, Меджилаборець, Гуменного, Снини оплачували йому дрібними монетами, особливо двадцятьма п'ятьма гелерами, які «*Сірик*» називав «*шестаками*», або «*банківками*» нижчої вартості.

Михайло Шмайда, колишній працівник Музею української культури у Свиднику, у 1967 році відвідав уже 90-річного «*Михала Сірика*», з яким поспілкувався про відкривання та читання Псалтиря. Частина цієї розмови М. Шмайда використав у своєму дослідженні⁴. Із цієї бесіди спостерігаємо, що М. Сірий мав неабиякий потяг до гумору. У розмові він зізнається, що вже змалку любив передбачати погоду: завтра буде хмарно або завтра буде гарна, сонячна днина. Настирливе спонукання завбачати особливо проявилось в нього під час перебування в Сполучених Штатах Америки, коли згадав про те, як у минулому деякі люди вміли відкривати Книгу Псалмів і пророкувати з неї.

**Псалтир (Львів, 1901). З фондів Музею української культури у Свиднику.
Світлина Л. Пушкаря**

Приятель М. Сірого за долар купив йому Псалтир, і він почав з нього читати, точніше — пророчити. Спочатку лише так, жартуючи, вичитав приятелю в Книзі Псалмів, що його дружина, яка залишилася в «старому краї», завагітніла. Усі це сприйняли як дружню витівку, але згодом він отримав листа від своєї рідні, у якому дійсно підтверджувалося те, що нібито жартома вичитав з Книги Псалмів М. Сірий. Коли «Сірика» відвідав земляк, у якого зник кишеньковий годинник, він знову відкрив Псалтир і впевнено заявив, що годинника вкрав його найближчий приятель. Мав передумову про найчастіші відвідини саме його найближчого друга, який мусив добре знати місце уложення годинника. І це твердження виявилось правдивим. Нарешті, М. Сірий у розмові зізнався, що він фактично нічого виняткового, незвичайного не знає, лише вигадує, пояснюючи слова тексту в перших трьох рядках у лівому верхньому ріжку Книги Псалмів. Якщо взяти до уваги той факт, що при своїх пророкуваннях, віщуваннях та поясненнях «Сірик» строго дотримувався правил логічного мислення, то результат його завбачань був переважно правдивим.

Книгу Псалтир «Михал Сірик» носив завжди із собою в полотняній торбинці, ідучи селом і навіть випасуючи худобу на пасовись-

ку. Коли в дітей-пастухів, які захоплено грали в карти, губилася худоба, вони згодом зверталися з проханням до «старого Сірика»: «Діду — книжку, а повійте, де мої корови!». «Твоя корова в житі, а твоя — у Куби» (через свою агресивність і нелюб'язність газда Куба був пострахом для дітей) — старий «фігляриско» навмисне спрямував дітей-пастухів у протилежному напрямку, за що дісталося йому багато прокльонів. Та не завше справджувалося все так, як віщував М. Сірий. Одного разу до нього навідалася молода жінка з Пакостова від Гуменного з наміром узнати свою подальшу долю. Дідусь відкрив свій Псалтир і почав уважно говорити про те, що вона незабаром довго їхатиме поїздом за своїм судженням, який ходить у мундирі, згодом обоє розбагатіють і житимуть у достатку. «Діду, та ви чорта знаєте, бо я уж рік оддана в сусіди», — відрізала йому зі сміхом молода невістка. Про майбутнє свого рідного села Владича М. Сірик пояснював, що з плином часу воно почне обезлюднюватися, на пасовиськах спочатку пастиметься велика рогата худоба, згодом — лише вівці, а після відкриття невеликого родовища нафти там з'являться «богаты панове з-поза моря». Його пророкування справдилося.

¹ Свічinja — нічне сидіння біля покійника при запалених свічках.

² Пожыток — хосен.

³ Шыток — увесь.

⁴ Šmajda M. Poverčivé spôsoby liečenia a zaklínania v ukrajinských obciach severovýchodného Slovenska.

In Nové obzory 13 // Spoločenskovedný zborník východného Slovenska / vydalo Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach pre múzeum Slovenskej Republiky Rad v Prešove. — 1971. — S. 354, 355.